

**ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН
САЙХАН-ОВОО СҮМҮН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН ТӨГТООЛ**

2020 оны 12 сарын 18 өдөр

Дугаар 08

Онги

Г Сумын Засаг даргын 2021-2024 оны
үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг батлах тухай

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1 дэх хэсэг, 18 дугаар зүйлийн 18.1.дэх хэсгийн 18.1.1-ийн “д” заалт, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.3 дахь хэсэгт заасныг тус тус үндэслэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас ТӨГТООХ нь:

1. Сумын Засаг даргын 2021-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хавсралт ёсоор баталсугай.
2. Сумын Засаг дарга С.Амарсанаад даалгах нь:
  - 2.1. Үйл ажиллагааны хөтөлбөрт зайлшгүй нэмэлтээр тусгах шаардлага гарвал хурлаар тодотгуулах,
  - 2.2. Үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг сайтар зохион байгуулж, биелэлт үр дүнг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд тайлагнах
3. Сумын Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд байнгын жналт тавьж, тайланг хэлэлцэн үнэлэлт, дүгнэлт өгч цаашдын зорилтыг оновчтой тодорхойлж байхыг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын нарийн бичгийн дарга (Д.Цогхийморь)-д үүрэг болгосугай.

ДАРГА

Д.ҮНДРАЛ

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн
Хурлын 2020 оны 12 дугаар сарын 18-ны
өдрийн 08 дугаар тогтоолын хавсралт

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлаас батлан гаргасан “Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай” (2020 он) хуулинд богино хугацааны буюу дөрвөн жилийн хугацаатай төлөвлөхөөр заасны дагуу Сайхан-Овоо сумын Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг боловсруулахдаа “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Дундговь аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын 2020 оны 9 дүгээр сарын 16-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоолоор батлагдсан дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг болох “Дундговь аймгийг 2018-2028 онд хөгжүүлэх хэтийн зорилт”, хөгжлийн зорилтот хөтөлбөр, аймаг, сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр, иргэдийн саналыг тусган ашигласан.

Энэхүү бодлогын баримт бичиг нь хөгжлийн тэргүүлэх 6 бүлгийг хамарч байна. Дундговь аймгийн Сайхан-Овоо сумын Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр нь 6 бүлэг 16 чиглэл /салбар/ хүрээнд 16 зорилго, 33 зорилт 111 арга хэмжээг төлөвлөн гаргалаа.

АГУУЛГА

НЭГ.“КОВИД-19” ХАЛДВАРТ ЦАР ТАХЛААС ҮҮДЭЛТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙН ХҮНДРЭЛИЙГ ДАВАН ТУУЛАХ БОДЛОГО

1.1 Ковид-19 халдварт цар тахлаас үүдэлтэй эдийн засаг, нийгмийн хүндрэлийг даван туулах бодлогыг хэрэгжүүлэх

ХОЁР.ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 2.1 Эрүүл мэнд
- 2.2 Биеийн тамир, спорт
- 2.3 Боловсрол
- 2.4 Хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал
- 2.5 Үндэсний бахархал, өв соёл

ГУРАВ.ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

- 3.1 Санхүү, төсвийн зохицуулалт
- 3.2 Уул уурхай, ашигт малтмал
- 3.3 Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэр
- 3.4 Аялал жуулчлал
- 3.5 Эрчим хүч

ДӨРӨВ.ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 4.1 “Цахим Монгол”-төрийн шуурхай үйлчилгээ
- 4.2 Мэргэшсэн, хариуцлагатай төрийн алба
- 4.3 Амар тайван, аюулгүй нийгэм
- 4.4 Батлан хамгаалах

ТАВ. НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 5.1 Ногоон хөгжил

ЗУРГАА. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 6.1 Бүс, орон нутаг, хөдөөгийн хөгжил .

САЙХАН-ОВОО СУМЫН ЗАСАГ ДАРГЫН 2020-2024 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР

НЭГ.“КОВИД-19” ХАЛДВАРТ ЦАР ТАХЛААС ҮҮДЭЛТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙН ХҮНДРЭЛИЙГ ДАВАН ТУУЛАХ БОДЛОГО

1.1 Ковид-19 халдварт цар тахлаас үүдэлтэй эдийн засаг, нийгмийн хүндрэлийг даван туулах бодлогын бодлогыг хэрэгжүүлэх

Зорилго: 1.1 Коронавирусын халдвар /ковид-19/-ын цар тахлын үед боловсролын үйл ажиллагааг тасралтгүй хүргэж, цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх хариу арга хэмжээний санхүүжилтийг нэмэгдүүлнэ.

Зорилт: 1.1.1 Коронавирусын халдвар /ковид-19/-ын цар тахлаас үүдэлтэй гамшиг, нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой үеийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний бэлэн байдлын хангарт, ЕБС-ийн сурагчдын төлөө хичээлийн хамрагдалтын хувийг 2020 онд 80.0 хувь байсныг 2024 онд 100.0 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

1.1.1.1 Улирлын томуугийн эсрэг дархлаажуулалтын хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх.

1.1.1.2 Шинэ болон сэргэн тархаж байгаа халдвараас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний /тоног, төхөөрөмж, эм эмнэлгийн хэрэгсэл нөөц/ бэлэн байдлыг хангах.

1.1.1.3 Эрүүл мэндийн төвийг коронавируст халдвар/covid-19/-ын түргэвчилсэн оношлуулаар хангах.

1.1.1.4 Гамшигийн үед ажиллах мэргэжлийн анги, бүрэлдэхүүнийг сурган дадлагажуулах.

1.1.1.5 Цар тахлын үед ЕБС-ийн сурагчдын төлөө хичээлийг тогтмол үзэлтийн хувийг нэмэгдүүлэх

ХОЁР.ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

2.1 Эрүүл мэнд

Зорилго: 2.1 Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

Зорилт: 2.1.1 Хүн амын эрүүл мэндийн мэдлэг боловсролыг дээшлүүлж, халдварт бус өвчлөлийн эрт илрүүлэлтийг 2019 онд 81,9 байсныг 2024 он гэхэд 90 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.1.1.1 Хүн амыг урьдчилан сэргийлэх үзлэгт, зорилтот бүлгийн иргэдийг зонхилон тохиолдох халдварт, халдварт бус өвчлөлийн эрт илрүүлэг үзлэгт жил бүр хамруулах.

2.1.1.2 Хүүхдийн өвчлөлийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх зорилгоор “Эрүүл ёсөлт” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх

Зорилт: 2.1.2 Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээнд дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх

Арга хэмжээ:

2.1.2.1 Сумын эрүүл мэндийн төвийг алсын зайн оношилгооны техник хэрэгслээр хангаж цахим оношилгоо хийх боломжийг бүрдүүлэн хоёр, гурав дахь шатлалын эмнэлгүүдтэй хамтран ажиллаж оношилгоо эмчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлэх /Мобайл технологи/

Зорилт: 2.1.3 Хүний нөөцийн хангалтыг 2019 онд 81,8 хувь байсныг 2024 он гэхэд 100 хувьд хүргэж, нийгмийн хамгааллыг сайжруулна.

Арга хэмжээ:

2.1.3.1 Эмч, эмнэлгийн ажилчдын хүний нөөцийг тогтвортой суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх.

2.1.3.2 Эрүүл мэндийн төвд нэн шаардлагатай мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн тусгай мэргэжилтнүүдийг мэргэшүүлэн бэлтгэх.

Зорилт: 2.1.4 Эмнэлгийн барилга байгууламжийг засварлаж, тоног төхөөрөмжийн хангалтыг 2019 онд 80 байсныг 2024 онд 85 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.1.4.1 Эрүүл мэндийн төвийн ашиглагдахгүй байгаа сүрлэн барилгыг ашиглаж хүүхэд болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, жирэмсэн эхчүүд, ахмадуудыг хамарсан уламжлалт эмчилгээ сувилалыг хувийн хэвшил, төрийн оролцоотой байгуулж эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг үзүүлэх.

2.1.4.2 Эрүүл мэндийн төвийн хуучин амбулаторийн барилгад их засвар хийх.

2.1.4.3 Эрүүл мэндийн төвийг оношилгоо, эмчилгээний тоног, төхөөрөмжөөр хангах. /Хяналтын монитор, зүрхний цахилгаан бичлэг 6 сувагтай /

2.2 Биеийн тамир, спорт

Зорилго: 2.2 Хүн амын бие бялдрын хөгжил, чийрэгжилтийн түвшин тогтоох сорилд хамрагдагчдыг 250-аар нэмэгдүүлж, А, В үнэлгээтэй иргэд 2019 онд 5 хувьтай байсныг 2024 онд 25 хувьд хүргэнэ.

Зорилт: 2.2.1 Нийтийн биеийн тамираар тогтмол хичээллэгчид 2019 онд 250 байсныг 2024 онд 380-д хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.2.1.1 Иргэдийг эрүүл амьдралын идэвхтэй дасгал хөдөлгөөнөөр тогтмол хичээллүүлэх.

2.2.1.2 Сумын аварга шалгаруулах спортын төрөл бүрийн тэмцээн уралдааныг төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшилтэй хамтран зохион байгуулах

2.3 Боловсрол

Зорилго: 2.3. ЕБСургуулийн сургалтын чанарын үнэлгээний дундажийг 2019 онд 39.1 хувь байсныг 2024 онд 47 хувьд, СӨБ-н хамран сургалтыг 2020 онд 70 хувь байсныг 2024 онд 80 хувьд хүргэнэ.

Зорилт: 2.3.1 Төгсөлтийн шалгалтын дундаж үнэлгээ 2020 онд 60,1 байсныг 2024 он гэхэд 70% хүргэнэ, СӨБ-н сургуульд бэлтгэгдсэн байдлын үнэлгээ 2021-2024 онд 65% хүргэнэ

Арга хэмжээ:

2.3.1.1 ЕБСургуульд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах танхим байгуулах

2.3.1.2 СӨБ, ЕБС-ийн багш нарыг дотоод, гадаадад туршлага судлуулах

2.3.1.3 "Чанартай боловсрол-Чадварлаг багш" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх

2.3.1.4 Насан туршийн боловсролын нэгжээр дамжуулан 9-р ангийн суралцагчид болон иргэд, эцэг эхчүүдэд амьдрах ухаан, ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, насан туршдаа суралцахуйн чиглэлээр үе шаттай сургалтуудыг зохион байгуулах

2.3.1.5 СӨБ-н сургуульд бэлтгэгдэх 5-н настай хүүхдүүдийг бүрэн хамруулах

Зорилт: 2.3.2 СӨБ-ын хамран сургалтыг 80 хувиар, ЕБС-ийн бага, суурь боловсролын хамран сургалт 2020 онд 100 хувь байсныг 2024 онд 100 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.3.2.1. ЕБСургуулийн барилга шинээр барих

2.3.2.2. 1-2 настай хүүхдийг яслийн бүлэгт хамруулах

2.3.2.3. СӨБ-ын урлаг, биеийн тамирын хичээлд шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах

2.3.2.4 ЕБС-ийн урлаг, биеийн тамирын хичээлд шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах

2.3.2.5 ЕБСургуульд математикийн хичээлийн кабинет байгуулах

2.3.2.6 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны гадаад, дотоод орчныг бүрэн камержуулах

2.3.2.7 ЕБСургуулийн дотуур байрын сурагчдын чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх хүүхэд хөгжлийн өрөөг тохижуулах

2.3.2.8 Хүүхдийн цэцэрлэгийн гадна хашааг шинэчлэх

2.3.2.9 Боловсролын байгууллагыг 8-24 хүний судалтай автомашинтай болгох

2.3.2.10 Боловсролын байгууллагуудын дотор гадна орчинг тохижуулах

2.4 Хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал

Зорилго: 2.4 Хүний хөгжлийг дэмжин иргэдийн ажилтай, орлоготой байх нөхцлийг бүрдүүлэх

Зорилт: 2.4.1 Нийгмийн халамжийн дэмжлэг туслалцаа зайлшгүй шаардлагатай өрхийн ажил эрхлэхгүй байгаа насанд хүрсэн иргэний байнгын ажлын байрыг 2020 онд 53 хувь байсныг 2024 онд 58 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.4.1.1 Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт хүргэж, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах

2.4.1.2 Хүн амын бүлгүүдийн хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн бодлого, арга зүйн удирдлагаар хангах, дэмжлэг үзүүлэн ажиллах. /Эмэгтэйчүүд, хүүхэд залуучууд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй, иргэд/

Зорилт: 2.4.2 Ахмадад ээлтэй байгууллага 2019 онд 1 байсныг 2024 онд 3-д хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.4.2.1 Ахмад настнуудыг эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэг шинжилгээ, оношлогоонд тогтмол хамруулах

2.4.2.3. Ахмадад ээлтэй байгууллага шалгаруулах.

2.5 Үндэсний баархал, өв соёл

Зорилго: 2.5 Иргэдийг соён гэгээрүүлэх, монгол өв соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх арга хэмжээнд хамрагдсан иргэд 2020 онд 5660 байсныг 2024 онд 7668 оор нэмэгдүүлнэ.

Зорилт: 2.5.1 Соёл төвийн барилга байгууламжийг сайжруулж иргэдэд соёлын үйлчилгээ үзүүлэх тав тухтай орчин бурдүүлнэ.

Арга хэмжээ:

2.5.1.1 Соёлын төвийн барилгад их засвар хийх

2.5.1.2 Ариун цэврийн байгууламж барих

Зорилт: 2.5.2 Соёл, урлагийн салбарын мэргэжилтэй ажилтны эзлэх хувь 2020 онд 40 байгааг 2024 онд 100 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.5.2.1 Соёлын төвийг чадварлаг мэргэжлийн хүний нөөцөөр хангах

Зорилт: 2.5.3 Иргэдийг соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагаа 2019 онд 25 байсныг 2024 онд 40-д хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

2.5.3.1 Иргэдэд хүргэх соёл урлагийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх

2.5.3.2 Өвийн танхим байгуулах

2.5.3.3 Сайхан-Овоо сумаас төрөн гарсан нутгийн алдартан, гавьяатнуудын хөдөлмөр бүтээлийг сурталчлан, алдаршуулах

2.5.3.4 Түүх соёлын үл хөдлөх дурсгалуудыг гэрээт хамгаалагчтай болгох

2.5.3.5 Номын сангийн фондыг баяжуулах

2.5.3.6 Сайхан-Овоо сум үүсэн байгуулагданы 100-н жилийн ой, "Брагри ёнзон хамба" 3. Дамцагдорж багш мэндэлсний 240 жилийн ой, Зууны манлай дуучин Ж.Дорждагвуун мэндэлсний 120 жилийн ойг тэмдэглэн өнгөрүүлэх

ГУРАВ.ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

3.1 Санхүү, төсвийн зохицуулалт

Зорилго: 3.1. Татварын бүх төрлийн үйлчилгээг цахимжуулах замаар татвар төлөгч иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагад жигд хүртээмжтэй хүргэж, татварын орлогын бааз 2020 онд 76971 10.4 мянган төгрөг байсныг жил бүр 2 хувиар нэмэгдүүлэх, төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ, худалдан авалтанд орон нутгийн иргэдийн бүл, аж ахуйн нэгжийн эзлэх хувийг 30 хувьд хүргэнэ.

Зорилт: 3.1.1 Татварын тайлагналт, хураалтын үйл ажиллагааг цахимжуулалт 2020 онд 93.9 хувь байсныг 2024 онд 100 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

3.1.1.1 Татварын тайлан буюу цахимаар ирүүлбэл зохих тайлангийн хувийг нэмэгдүүлэх

3.1.1.2 Улс, орон нутгийн төсвийн орлогын төлөвлөгөөг жил бүр 100 хувь ханган биелүүлэх

Зорилт 3.1.2. Төрийн болон орон нутгийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ, худалдан авах ажиллагааг иргэд, олон нийтэд ил тод, нээлттэй болгоно.

Арга хэмжээ:

3.1.2.1 Орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүд, иргэдийн бүлд худалдан авах ажиллагаанд цахим хэлбэрээр оролцох мэдлэг олгох сургалт зохион байгуулах

3.1.2.2. Тендерийн урилга, үр дүнгийн мэдээллийг аймаг, сумын вэб сайт болон пейж хуудсаар тухай бүр мэдээлэх

3.1.2.3. Төрийн худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулах АЗ-н сургалтанд иргэдийг хамруулж гэрчилгээжүүлэх, үнэлгээний хорооны гишүүдийг чадавхижуулах

3.1.2.4. Тухайн онд хэрэгжиж буй төсөл, арга хэмжээний мэдээллийг tusuv-oron nutag.mn сайтад тухай бүр мэдээлэх

3.2 Уул уурхай, ашигт малтмал

3.2.1.1 Ашигт малтмалын лиценз эзэмшигчдийн үйл ажиллагаанд нутгийн захиргааны болон хууль хяналтын байгууллагуудын нэгдсэн шалгалт явуулж, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж тодорхой ажил зохион байгуулах

3.3 Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэр

Зорилго: 3.3 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 2019 онд 16,6 сая төгрөг байсныг 2024 онд 33,0 сая төгрөгт хүргэнэ.

Зорилт: 3.3.1. Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүний хэрэгцээ 2020 онд 2 хувь байсныг 2024 онд 8 -аас доошгүй хувийг орон нутгийн үйлдвэрлэлээр хангана.

Арга хэмжээ:

3.3.1.1 Орон нутгийн иргэдийн үйлдвэрлэсэн нутгийн онцлогийг шингээсэн брэнд бүтээгдэхүүнийг дотоод гадаадын зах зээлд нийлүүлэх

3.3.1.2 Хороодыг дэмжиж ажиллана.

3.3.1.3. "Баялаг бүтээгчдийг дэмжих" сумын дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

3.3.1.4 "Малчин өрх бүр -Жижиг дунд үйлдвэрлэгчид" сумын дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тэднийг жижиг дунд үйлдвэрийн бага хүйтэй зээлд хамруулна.

3.3.1.5 "Сайхан-Овоогийн - Max" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

3.3.1.6 "Онги-Чацааргана" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, чацааргана боловсруулах жижиг үйлдвэр байгуулах

Зорилт: 3.3.2. Малын тоог чанарт шилжүүлж биотехнологийн ололтыг 2024 онд 120 малд шинээр нэвтрүүлнэ.

Арга хэмжээ:

3.3.2.1 Нэг малаас авах ашиг шимиийн хэмжээг нэмэгдүүлэх "Чинээлэг малчин" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх

3.3.2.2 Сумын хэмжээнд үхэр сүргийн тоо, ашиг шимиийг нэмэгдүүлэх

3.3.2.3 Стандартын шаардлага хангасан цөм сүргийн ангийн хээлтэгч, хээлтүүлэгчийг ээмэгжүүлэн бүртгэж, мэдээллийн нэгдсэн санд хамруулах

Зорилт: 3.3.3. Бэлчээрийн даац хэтрэлтийг үе шаттайгаар бууруулж, нөхөн сэргээх талбайн хэмжээг 2024 онд 2 га-р нэмэгдүүлнэ.

Арга хэмжээ:

3.3.3.1 Малын тэжээлийн ургамлыг 20-н га талбайд тариална.

3.3.3.2 Айл өрхүүдийг өвөлжөө, хаваржааны дэргэд нөөц бэлчээртэй болгох зорилгоор хашиж хамгаалах, талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх

3.3.3.3 Бэлчээрийн хортон мэрэгч амьтан, шавьжтай байгаль орчин, хүн, малд халгүй технологи ашиглан тэмцэх ажлыг зохион байгуулах

3.3.3.4 Малын бэлчээрийн талбайг гүн өрмийн худаг болон энгийн уурхайн худгаар усжуулах

3.3.3.5 Бэлчээрийн худаг, бяруутын давсны худагт сэргээгдэх эрчим хүчийг суурилуулж ашиглах. / нарны толь г.м/

Зорилт: 3.3.4 Мал, амьтны халдварт өвчинөөс урьдчилан сэргийлэх тарилгад хамрагдсан малын тоо 2020 онд 2100 толгой буюу нийт мал сүргийн 26,6 хувь байгааг 2024 онд 42,0 мянган толгой мал буюу нийт малын 5 хувьд хүргэж бууруулна.

Арга хэмжээ:

3.3.4.1 Мал, амьтны халдварт өвчинөөс урьдчилан сэргийлэх тарилгыг гарфикт хугацаанд нь бүрэн хамруулах

3.3.4.2 Мал угаалгын ажлыг суурин ваннд жил бүр зохион байгуулах

3.3.4.3 Малын вакцин хадгалах хөргүүр, мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийг ажил үйлчилгээний хашаатай болгох

3.4 Аялал жуулчлал

Зорилго: 3.4 Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, чанар, стандартыг сайжруулж, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэн гадаад жуулчдын тоог жилд 700-д хүргэнэ.

Зорилт: 3.4.1 Жуулчдад үзүүлэх уламжлалт зан заншил, нутгийн онцлогтой эвент арга хэмжээ 2019 онд 1 байсныг 2024 онд 2 -аар нэмэгдүүлэх

Арга хэмжээ:

3.4.1.1 Олон улсын аялал жуулчлалын үзэсгэлэнд жил бүр нэгдсэн зохион байгуулалттай оролцож, орон нутгаас сурталчилах

3.4.1.2 Нүүдэлчдийн ахуй онцлогийг харуулсан аялал жуулчлалын "Нүүдэлчин-Малчин" сумын дэд

3.4.1.4 Аялал жуулчлалын газруудын үйлчилгээний стандартын хэрэгжилтийн дундаж үнэлгээг 90 хувьд хүргэх

3.5 Эрчим хүч

Зорилго: 3.5 Цахилгааны хүчдэлийг нэмэгдүүлнэ.

Зорилт: 3.5.1 Сумын төвийн эрчим хүчиний найдвартай ажиллагааг хангаж хяналт тавьж ажиллах

Арга хэмжээ:

3.5.1.1 Сумын төвийн 0,4кв-ын шугамыг ЭБЦТСүлжээ ТӨХК-д шилжүүлнэ

3.5.1.2 Цахилгаан ашиглалтын хяналтын сумын зөвлөлийг байгуулж ажиллана.

ДӨРӨВ. ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

4.1 “Цахим Монгол”-төрийн шуурхай үйлчилгээ

Зорилго: 4.1 Иргэдэд хүргэх төрийн үйлчилгээний хүртээмжийн сэтгэл ханамж 2019 онд 65.8 хувьтай байгааг 2025 онд 73.8 хувьтай болгож нэмэгдүүлнэ.

Зорилт: 4.1.1 Дижитал шилжилт хийх замаар төрийн байгууллага хоорондын болон иргэн, хувийн хэвшлийн цахим мэдээллийн солилцоо, эргэх холбооны чадавхийг 2020 онд 10 хувьтай хэрэгжиж байгааг 2024 онд 80 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

4.1.1.1 Сумын төвийн 4G сүлжээний сувгуудыг нэмэгдүүлнэ

4.1.1.2 Орон нутгийн удирдлагууд иргэдтэй хийх уулзалт, арга хэмжээг сар бүр зохион байгуулах

4.1.1.3 Архивын баримтын 95-аас доошгүй хувийг цахим хэлбэрт шилжүүлж, иргэдэд архивын үйлчилгээг цахимаар үзүүлэх нөхцлийг бүрдүүлэх

4.1.1.4 Архивт нягтралсан шүүгээ 1-г авч бусад техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжөөр хангаж, архивын баримт бичгийн хадгалалт, хамгаалалтыг сайжруулах

4.1.1.5 Иргэний бүртгэлийн үйлчилгээний төлбөрийн “Гэрэгэ” систем нэвтрүүлж ажиллах

4.2 Мэргэшсэн, хариуцлагатай төрийн алба

Зорилго: 4.2 Төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, ёс зүйн хариуцлагыг нэмэгдүүлж, сахилга, хариуцлага, ёс зүйн зөрчил 2020 онд 2 хувьтай байсныг 2024 онд 100 хувиар бууруулна.

Зорилт: 4.2.1 Орон нутагт шаардлагатай боловсон хүчиний нөөц бүрдүүлэн томилгооны зөрчлийг 2020 онд 1 хувь байсныг 2024 онд 100 хувиар бууруулна.

Арга хэмжээ:

4.2.1.1 Улс төрөөс хараат бус, чадахуйн зарчим, шатлан дэвших тогтолцоонд нийцсэн мэргэшсэн тогтвортой төрийн албыг бэхжүүлэх

4.2.1.2 Иргэнийг төрийн албан тушаалд томилсны дараа богино болон дунд хугацааны сургалтад орон зай, цаг хугацаанаас үл хамааран бүрэн хамруулах

4.2.1.3 Бүх шатанд шийдвэр боловсруулах, батлах, хэрэгжүүлэхдээ иргэд, иргэний нийгмийн байгууллага, хувийн хэвшлийн саналыг сонсох, тусгах, зөвлөлдөх, хяналт тавих нөхцлийг бүрдүүлж, оролцоог нэмэгдүүлэх

4.2.1.4 Авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийтийн оролцоог сайжруулж, шударга байдлын үнэлгээг нэмэгдүүлэх

4.2.1.5 Бүх нийтийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх, хүний эрхийг хангахад чиглэсэн хууль зүйн тусламж, үйлчилгээ, сургалт, суртчилгааг жил бүр нийт иргэдийн 10-аас доошгүй хувьд зохион байгуулах

4.2.1.6 Хүний эрхийг хамгаалах төр, иргэний байгууллагын хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд үнэ төлбөргүй хууль зүйн туслалцаа, үйлчилгээ үзүүлэх

4.2.1.7 Жендерийн мэдрэмжтэй төсөвлөлт сургалтыг орон нутагт зохион байгуулах

4.3 Амар тайван, аюулгүй нийгэм

Зорилго: 4.3 Гэмт хэргийн гаралт 2019 онд 3 байсныг 2024 онд 70-аас доошгүй хувиар бууруулж, иргэлийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангана

Зорилт: 4.3.1 Гэмт хэргийн улмаас иргэдэд учирсан хохирлыг барагдуулах бодит нөхцлийг дээшлүүлж, 2019 онд 70 хувьтай байгааг 2024 онд 100-аас хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

4.3.1.1 Мал хулгайлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажиллагаанд иргэдийн сонор сээрэмж, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх

Зорилт: 4.3.2 Хууль сахиулах байгууллагуудын үйл ажиллагааны чадавхыг бэхжүүлж, гэмт хэргийн илрүүлэлт 2020 онд 100 хувьтай байсныг 2024 онд 100-аас дээш хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

4.3.2.1 Цагдаагийн албан хэрэгцээнд шаардлагатай техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжөөр хангах

Зорилт: 4.3.3 Гамшигтай тэмцэх бэлтгэл бэлэн байдал 2020 онд 60 хувьтай байсныг 2024 онд 73 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

4.3.3.1 Аюулт үзэгдэл, ослоос урьдчилан сэргийлэх мэдээллийг малчид, иргэдэд шуурхай дамжуулах техникийн бэлэн байдлыг хангах

4.3.3.2 Гамшигаас хамгаалах ангиллын сургалтанд орон нутгийн нийт хүн амын 30 хувийг хамруулах

4.3.3.4 Гамшигтай тэмцэх чадавхыг нэмэгдүүлж суманд дадлага сургууль үзлэг зохион байгуулах

4.3.3.5 Гамшигт үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг шуурхай зохион байгуулах бэлэн байдлын нөөцийг ханган ажиллана.

4.4 Батлан хамгаалах

Зорилго: 4.4 Орон нутгийн батлан хамгаалах чадавхыг бэхжүүлж, нийгмийн аюулгүй байдлыг хангана.

Зорилт: 4.4.1 Орон нутгийн хамгаалалт, дайчилгааны бэлтгэл нөөцийн бүрэлдэхүүний онцгой нөхцөлд үүрэг гүйцэтгэх чадамж 2020 онд 80 хувь байсныг 2024 онд 88 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

4.4.1.1 Ахлах ангийн сурагчдад "Эх оронч" үндэсний хөтөлбөрийг сурталчилан таниулах 4.5.1.2 Орон нутгийн хамгаалалтын томилгоот бүрэлдэхүүний сургалтын тогтолцоог бэхжүүлэх, дайчилгааны төлөвлөлтийг шинэчилэн нөөцийг бүрдүүлэх

4.4.1.2 Дайчилгааны бэлтгэл нөөцийн бүрэлдэхүүний сургалтыг зохион байгуулах.

4.4.1.3 Цэргийн албыг биеэр дүйцүүлэн хааж байгаа иргэдийг тухайн жилийн орон нутгийн бүтээн байгуулалтын ажилд оролцуулах

ТАВ.НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

5.1 Ногоон хөгжил

Зорилго: 5.1 Хүрээлэн байгаа орчны бохирдол, доройтлыг бууруулах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, уур амьсгалын өөрчлөлтийг сааруулах, дасан зохицох бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

Зорилт: 5.1.1 Хог хаягдлын дахин боловсруулах үйлдвэрт 2024 он гэхэд 46 тонн дахивар хогийг нийлүүлнэ.

Арга хэмжээ:

5.1.1.1 Сумын төвийн хогийн цэгийг дарж булшлан, шинээр хогийн цэгийг байгуулах

5.1.1.2 Сумын төвийн айл өрхүүдийн хашаанд хог хаягдлыг ангилан ялгах хогийн сав суурилуулна

Зорилт: 5.1.2 Усны бохирдол, хомсдоос сэргийлж, шаардлага хангасан үндны эх үүсвэрээр хангагдсан хүн амын эзлэх хувийг 2020 онд 26.5 хувь байсныг 2024 онд 30 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

5.1.2.1 Үндны усны чанар стандартыг сайжруулан цэвэршүүлэх төхөөрөмжийг ус хангамжийн З эх үүсвэрт суурилуулах

5.1.2.2 Усны сан бүхий газарт хамгаалалтын бус тогтоох, орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авч тэмдэгжүүлэлтийн ажлыг зохион байгуулах

5.1.2.3 Булгийн эхийг хашиж хамгаалах, тохижуулах ажлыг зохион байгуулах

Зорилт: 5.1.2 Шаардлагатай контсан орчны мөрний байгуулалтад авч тэмдэгжүүлэлтийн ажлыг зохион байгуулах

Арга хэмжээ:

5.1.3.1 Гэр хороолол болон аялал жуулчлалын бүсэд “Эко жорлон” арга хэмжээг хэрэгжүүлэх

Зорилт: 5.1.4 Ногоон байгууламжийн хэмжээ 2020 онд 364.4 га байгааг 2024 онд 408.4 га-д хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

5.1.4.1 “Эко сумын төв” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн ажиллана

5.1.4.2 Төв зам дагуу ногоон байгууламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэн, арчилж хамгаална

5.1.4.3 Сумын хэмжээнд 5 га талбайд ойн зурvas байгуулах

Зорилт: 5.1.5 Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээ 2020 онд 27 хувь байсныг 2024 онд 33.8 хувьд хүргэнэ.

Арга хэмжээ:

5.1.5.1 Орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргуулах

ЗУРГАА. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

6.1 Бүс, орон нутаг, хөдөөгийн хөгжил

Зорилго: 6.1 Дэд бүтцийг хөгжүүлэх хүрээнд хэсэгчилсэн болон хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулан, инженерийн хангамжтай орон сууц болон хувийн сууцыг нэмэгдүүлж, иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.

Зорилт: 6.1.1 Иргэдийн оролцоотой "Шинэ сум" хөтөлбөр арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

Арга хэмжээ:

6.1.1.1 Сумын төвд усан хангамж, ариутгах татуургын шугам сүлжээ, барилга байгууламжийн ажлыг ашиглалтад оруулах

6.1.1.2 Сумын төвд 3 км-н хатуу хучилттай авто замтай болно.

6.1.1.3 Сумын төвийн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулан, батлуулна.

6.1.1.4 Жишиг гудамж төсөл, тохижилтын ажлын хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлэх

6.1.1.5 “Онги” гол дээгүүр шинээр баригдаж байгаа хүнд даацын гүүрийн гүйцэтгэлд хяналт тавин ажиллаж, хугацаанд нь ашиглалтанд оруулна.

6.1.1.6 Төгрөг багийн нутагт үүрэн телефоны антен тоног төхөөрөмж суурилуулна.

6.1.1.7 Сумын төвийн ундны усны худгуудад хамгаалалтын бүс тогтоож, цэвэршүүлэх төхөөрөмж болон СМАРТ худгийн тоног төхөөрөмж суурилуулна.

6.1.1.8 Сумын төвийн хүүхэд залуучуудын талбайд чийрэгжүүлэлтийн төхөөрөмж суурилуулна.

6.1.1.9 Онги багийн төвийн байрыг шинээр барих

6.1.1.10 Хогийн автомашины парк шинэчлэлт хийх

6.1.1.11 Ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулгах, дахин төлөвлөх.

6.1.1.12 Иргэдийг зээлийн хөнгөлттэй нөхцөлтэй орон сууцанд амьдрах боломжийг бий болгож 12 айлын орон сууц барих